

מדריך למורים

(בחיטבות הביניים • כיתות ה-ו/ז)

מאופטימיות לתקווה

מבוא

תודה על השתתפותכם ביום הלימוד העולמי השנתי לזכר הרב זקס. קהילות ובתי ספר יהודיים ברחבי העולם ילמדו ממשנת הרב זקס במהלך השבוע של יום השנה השני לפטירתו, לעילוי נשמתו. נשמח מאוד שתהיו ביניהם.

נושא הלימוד השנה הוא מאופטימיות לתקווה. יעיינו בו מבוגרים, תלמידי תיכון, תלמידי חטיבות הביניים ותלמידי בתי הספר היסודיים. כמה מחזקת היא הידיעה שבני כל הגילים, מסביב לעולם, יעיינו בו-בזמן באותם רעיונות של הרב זקס (אתם מוזמנים לספר על כך לתלמידים).

לפניכם מתווה מוצע ללימוד שלכם עם תלמידים; הרגישו חופשיים לעבד אותו, לבחור וללקט, או אף ללמוד חומר שונה לגמרי. חלקים 1 ו-2 נועדו להציג בפני תלמידים את תוכנית הלימוד של היום. אם זמנכם קצר, או אם הדברים אינם רלבנטיים לכם, אתם מוזמנים לדלג עליהם או לקצרים.

מטרות

- להציג בפני תלמידים את הרב זקס כאדם, כרב וכמנהיג יהודי.
- לעודד אותם ללמוד משהו מתורתו לזכרו.
- לעיין בשתי גישות לתקווה: (א) הרעיון שתקווה היא אות לאמונה בה; (ב) ההבדל בין אופטימיות לתקווה.

חלק 1: מי היה הרב זקס (כעשר דקות)

הקרינו סרטון על תולדות חיי הרב זקס, שכותרתו "רב, מנהיג וקול מוסרי":

rabbisacks.org/videos/a-teacher-a-leader-and-a-moral-voice

דונו בסרטון. בחרו כמה שאלות כלליות לדיון:

- מה הרושם הכללי שלכם מדמותו של הרב זקס בסרטון?
- מה למדתם על הרב זקס?
- יש משהו בסרטון שעניין אתכם במיוחד? שתפו אותו.
- יש משהו שם שהפתיע אתכם? ספרו לנו.

בחרו כמה שאלות עיוניות יותר לדיון:

- מה משמעותם של תיאורים אלה של הרב זקס: מורה, מנהיג, קול מוסרי?
- איך השפיע הרב זקס בכל אחד משלושת התפקידים הללו?
- אילו מקומות (ארצות, ערים וכדומה) אתם זוכרים שהופיעו בסרטון? מה זה אומר לכם על הרב זקס?
- אילו תארים היו לרב זקס, ומה משמעותם?
- כמה ספרים ראיתם בסרטון? נסו לנחש. מה זה אומר לנו על הרב זקס?

פעילות בחירה

הציעו לתלמידים לחפש באינטרנט מידע על הרב זקס ולחלוק אותו עם הכיתה (או לחלוק עם הכיתה סיפורים שהם שמעו מפיהם מכרים).

חלק 2: מדוע אנחנו לומדים לזכר הרב זקס? (כחמש דקות)

הסבירו שכאשר אנשים שהיו יקרים לנו הולכים לעולמו, יש מצווה מיוחדת ללמוד תורה לזכרם. זו תמיד דרך לזכור אותם, ולהראות לה' כמה אנו מתגעגעים אליהם, ולבקש ממנו לשמור עליהם בשמיים.

נוסף על כך, יש ביהדות אמונה שאם אנחנו עושים מצוות ולומדים תורה בשמו של נפטר, הנשמה שלו מתעלה בזכות זאת גבוה יותר בשמיים; מכאן הביטוי "לעילוי נשמת...". זהו רעיון מופשט מאוד, שאולי תרצו לבחון אותו עם תלמידים, אם הדבר נראה לכם מתאים.

הקרינו את 56 השניות הראשונות בסרטון של דברי גילה זקס [rabbisacks.org/yahrzeit], בתו של הרב זקס, בהשקת פעילות "קהילות בשיח" בשנה שעברה. גילה זקס מסבירה שהרב זקס השתדל תמיד ללמוד מכל אדם שהוא פגש, ועשה זאת באמצעות שיחה. היום נקיים שיחות כאלו בכיתה, כדי ללמוד זה מזה וכדי ללמוד ביחד רעיון שהרב זקס לימד.

דונו בשאלה איך אפשר ללמוד מכל אדם (תוכלו להזכיר את דברי המשנה באבות ד', א, "איזהו חכם? הלומד מכל אדם"), ועזרו לתלמידים להפנים את העובדה שהם יכולים ללמוד מכל אחד מחבריהם לכיתה; היעזרו בשאלות אלו:

- האם יש מה ללמוד מכל אדם ואדם שאתם פוגשים?
- מה אתם יכולים ללמוד עכשיו מחבריכם לכיתה?
- למה שיחה היא דרך טובה ללמוד מאנשים אחרים?

פעילות בחירה

הציעו לתלמידים להתחלק לזוגות, ובכל זוג כל אחד יאמר לחברו מה הוא למד ממנו. אפשר לחזור על כך בחילופי זוגות.

חלק 3: כיצד מעידה התקווה על אמונה בה' (כרבע שעה)

למדו על בשורת מות יוסף שהובאה ליעקב, בפרק לז בספר בראשית. יעקב שומע שיוסף מת וממאן להינחם, כי עמוק בפנים הוא אינו מסוגל לוותר על התקווה שאולי עוד יוסף חי.

בחרו אם להציע לתלמידים ללמוד את הפסוקים בחברותות, או שהכיתה תלמד אותם ככיתה. אם אין לכם די זמן, הסתפקו בסיפור הדברים בלשונכם. (לעיונכם: את גישתו של הרב זקס לסיפור אפשר לקרוא בשיחתו לפרשת וישב "למאן להינחם" הכלולה בכרך א של ספרו 'שיג ושיח', וכן, בכותרת "למאן להתנחם", כאן:

<https://www.rabbisacks.org/covenant-conversation/vayeshev/%d7%9c%d7%9e%d7%90%d7%9f-%d7%9c%d7%94%d7%aa%d7%a0%d7%97%d7%9d>

דונו בשאלה למה יעקב סירב להתנחם. תוכלו להיעזר בשאלות מנחות אלו:

- הרב זקס אומר שיעקב "מאן להינחם" אחרי ששמע על מות בנו יוסף; למה בדיוק הוא מתכוון?
- למה לדעתם יעקב מאן להינחם?
- האם אתם זוכרים מה היה סוף הסיפור? האם לדעתכם יש לו קשר עם סירובו של יעקב להינחם? מהו?

קראו את הקטע הבא, מאת הרב זקס, ודונו בו בעזרת השאלות שיופיעו אחריו:

"ההלכה שמה גבולות לאבל. שבעה, שלושים, שנה, ולא יותר. אדם אינו מתאבל עד סוף ימיו. (...) ובכל זאת יעקב מסרב להתנחם. מדרש חז"ל (מובא ברש"י) מציע הסבר מאיר עיניים: "אין מקבלין תנחומים על החי"; במילים אחרות, יעקב מסרב להתנחם כי לא איבד את תקוותו שעוד יוסף חי.

"מצבו של יעקב מזכיר את מצבם הנורא של הורי חיילים נעדרים. הם אינם יכולים לעבור את השלבים הנורמליים של האבל מפני שאינם יכולים לוותר על האפשרות שיקירם הנעדר עשוי להימצא. אבל המתמשך הוא סוג של נאמנות; הוויתור, ההתנחמות, ההשלמה עם האובדן, הם בעיניהם בגידה. במקרים האלה, הסירוב להתנחם הוא סירוב לוותר על התקווה."

(מתוך "למאן להינחם", דרשה לפרשת וישב, 'שיג ושיח' א [מגיד, 2016, מאנגלית צור ארליך], עמ' 97)

- איך מסביר הרב זקס את סירובו של יעקב להתנחם?
- על איזו תקווה מסרב יעקב לוותר?
- איך לומדים מתקוותו של יעקב על אמונתו בה'?

פעילות בחירה

בקשו מתלמידים לכתוב מאמר קצר לעיתון שכותרתו "אני מסרב/ת לוותר על התקווה!"

סיום: מאופטימיות לתקווה (כעשר דקות)

הקרינו לתלמידים סרטון של הרב זקס: rabbisacks.info/optimismvshope

תמלול:

"רבים מאיתנו מבלבלים בין שני מושגים: אופטימיות ותקווה. הם נשמעים דומים. אבל לאמיתו של דבר הם שונים מאוד. האופטימיות היא האמונה שדברים ישתפרו. התקווה היא האמונה שכולנו יחד נוכל לשפר את הדברים. כדי להיות אופטימיים, לא צריך אומץ. די בתמימות מסוימת. אבל כדי לקוות נדרש אומץ רב.

"שום יהודי המכיר את תולדות עמו, שפרקים רבים מהן נכתבו בדמעות, אינו יכול להיות אופטימי. אבל שום יהודי, אם הוא יהודי אמיתי, אינו יכול לוותר על תקווה. ומשום כך היהדות היא בשבילי קולה של התקווה בשיחתה של האנושות.

"והתקווה היא המשנה את מצבו של האדם."

דונו בהבדל בין אדם אופטימי לאדם שמקווה.

- מדוע מוטב לקוות מלהיות אופטימי?
- מתי, בחיים שלכם, אתם אופטימיים?
- ומתי אתם מקווים?
- האם יעקב היה אופטימי, או שהייתה לו תקווה?
- למה לדעתכם הרב זקס חשב שלהיות יהודי פירושו לקוות?
- אתם מכירים דוגמה מתולדות עם ישראל שבה היהודים הראו שיש להם תקווה?
- איך תראו אתם, בשבוע הקרוב, שיש לכם תקווה?

פרויקט תקווה: מטלה/פרויקט אופציונליים בהשראת הרעיון שלמדנו

אתם מוזמנים לעודד את תלמידים לתכנן יחד שיפור דבר-מה בקהילה שהם חיים בה - ולהביא תוכנית זו לידי מעשה, וכך להראות שאכן יש להם תקווה א שדברים יכולים להשתפר. זו יכולה להיות, למשל, יוזמת חסד או יוזמה סביבתית.